

Галина ГУЗОВСЬКА-КОРИЦЬКА

КУЛЬБАБА:
ДІД ЧИ БАБА?

Запоріжжя
«Дніпровський металург»
2020

ББК 84(4=Укр)7-445

Г 93

УДК 821.161.2'06-32

Гузовська-Корицька Г. Р.

Г 93 Кульбаба: дід чи баба?. 2020 – 48 с.

ISBN 978-617-573-161-1

До книги увійшли оповідки, написані на основі спостережень, народних уявлень, спогадів.

Примітним є авторський роздум, який уміщується в одному слові: «Батьківська хата» – справжність; «Матусин городчик» – квітодивність; «Печу, печу хлібчик...» – насущність; «Потічок» – життєдайність; «Дзюркачик» – утраченість; «Кульбаба: дід чи баба?» – майбутність; «Колосок» – потрібність; «Синичка» – добрість; «Оповідка з моря» – справжність...

Книга «Кульбаба: дід чи баба?» – куферок людських цінностей, якими наділені герої творів. Вони спонукають читача замислюватися, співпереживати, діяти.

ББК 84(4=Укр)7-445

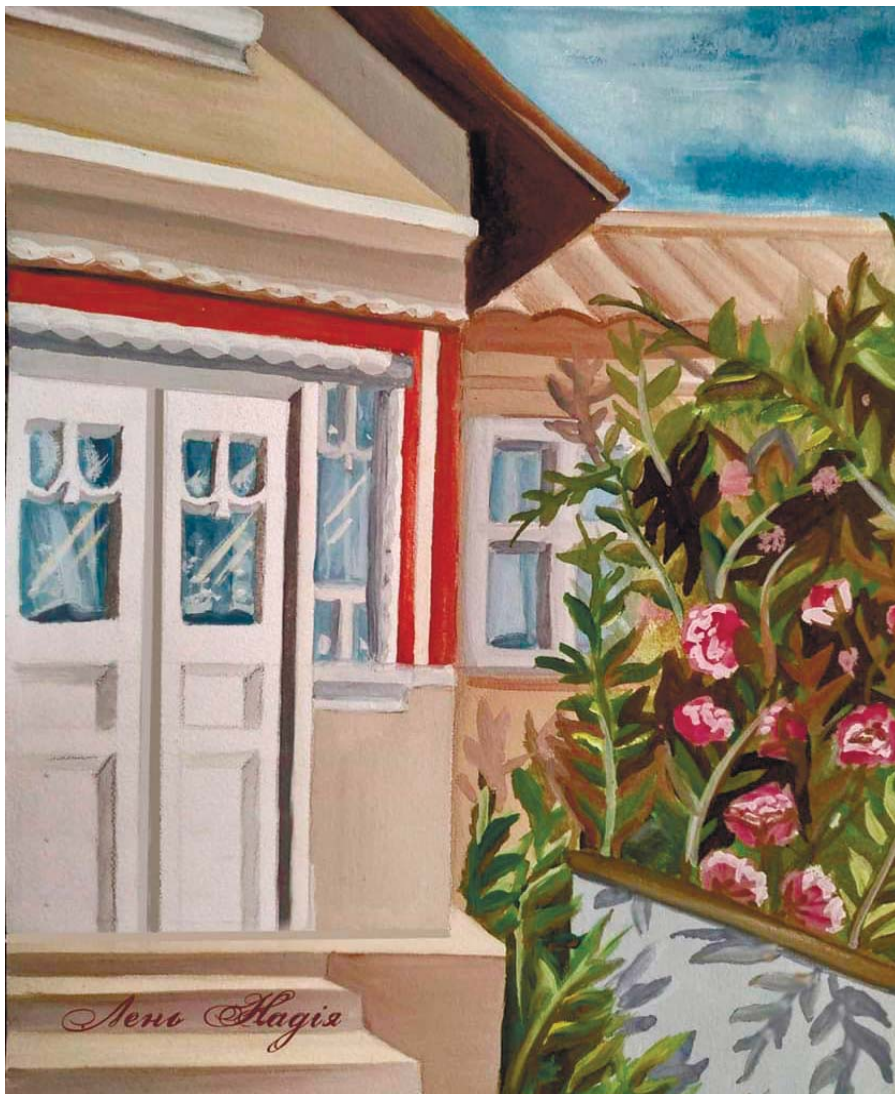
ISBN 978-617-573-161-1

© Гузовська-Корицька Г.Р., 2020

© Лень Н. О., ілюстрації, 2020

*Із вдячністю за щасливий берег дитинства
моїм найдорожчим сонечкам-батькам,
Гузівським Роману Івановичу та Марії Миколаївні*

Батьківська хата

Вона вдивляється у світи більше півстоліття... Стоїть на щасливому березі мого буття. Скільки себе пам'ятаю, батьківська хата завжди манила теплом і затишком, щирістю й щедрістю, свіжовипеченим хлібом і гостинністю. Вона святкувала й печалилася, зустрічала і проводжала...

Чекала... Батьківськими очима виглядала дітей та онуків із далеких доріг. Нечасті, але довготривалі наші гостини сповнювалися приємними клопотами: білилося, фарбувалося, оновлювалося. Аякже! Хата завжди потребує рук! Поки були дужі батьківські, то щоденно навколо неї крутилося, фарбувалося, садилося, косилося... Тепер, раз у рік, однак, протягом півтора місяця, триває процес облагородження. Вона оживає, радіє. Не сама.

Хата любить, щоб у ній святкувалося, сходилося, сміялося, рухалося. Жило...

Як справжня жінка, вона з ранньої весни й до пізньої осені потопала в пахошах нарцисів, ясику, півонії, ружі, чорнобривців, матіоли, які росли в городчику. Матусин квітодивоцвіт милував її своїм різноцвіттям, додавав жіночності. То було за мами. Сьогодні городчик сам собі дає раду й тішить невибагливим цвітом...

Нічого від її погляду не сховається. На чотири сторони світу визирає цікавістю й радіє сусідству. Навесні вдягає білосніжні вишнево-яблуневі шати, а влітку щедриться їхніми плодами. Не раз у вишняку винаймає гніздо соловейко і спозаранку вмикає тьохкання.

Одягнувши калинове намисто, красується на обійсті жит-тедайна її подруга – криниця, яка більше століття втамовує спрагу джерельною свіжістю, живить все навколо. Чорнушка, яка не один рік тішила молочком, після пасовища йшла до водопою. А качки, гуси! Вони мали за надійного друга Потічок, в якому не раз лапи мили.

Уживалися біля хати всі: кури, коти, горобці, ластівки, їжаки. Пам'ятаю, як батько, годуючи птахів, приказували: «Жменя зерна задовільнить не один пташиний апетит!» І горобці

знали своє місце! Почекавши, коли кури вдосталь поклюють, зачищали територію, підбираючи зернятко за зернятком.

З нею зріднилися всі. Просьо – гроза для мишей, надійно ніс службу не один рік, а за це отримував шматочок хліба, бо на думку господаря, ми їмо «котиків хліб». Частенько на молочко забігали їжаки, і вже Проськові доводилося з ними ділитися... Ніхто не був обділений увагою! То було за батька.

Зжилися з нею й ми. Немає і дня, щоб не думалося, не згадувалося. Вона приходить у сни; вимальовується радісними й сумними споминами. І чим мудрішими стають твої роки, то все більше відчуваєш те щастя, в якому ти купалася в батьківській хаті за їхнього життя; усвідомлюєш той невідворотний процес утрати, без них.

Однак залишилася хата, яка з надією виглядає у світі: «Приїдуть?!»

Справжність.

Матусин городчик

Він жив своїм розміреним весняним життям. Притягувала його звичаєвість... Із року в рік ряснів весняним різнобарв'ям.

Полюнія рожево-білими голівоньками визирала із-за куща ясику. Коли вона квітла, то її млосно-солодкий запах п'янив усе довкола. Особливо було відчутно після дощу. Щедро вмита, насичувала неймовірним запахом усе подвір'я.

Неподалік веселково вигравало косатанє. Здавалося, що їхні мечоподібні листки тримали в полі зору кожну квіточку, яка щедрилася жовтогарячою чи фіолетово-голубою гамою. Вони не відзначалися п'янкістю, однак, знали собі ціну. Невибagliві до місця проживання, мирно сусідили зі всіма, міцно чіпляючись кореневищем за життя. Своєю живучістю щедро ділилися з людиною, яка вміло використовувала в народній медицині.

По сусідству білопелюстково милували око часнички. Вони гордо вглядалися в життєвість білосніжною ніжністю з неймовірними помаранчево-жовтими грамофончиками. Пам'ятали мої першокроки, які я зробила саме до цієї квітки. Так часничок став свідком родинної радості: дитина пішла.

Особливо матуся очікували на сердушку. Десятки сердечок, прив'язані природою до гілки, створювали неймовірний дивосердцеграй. Подобалося дивитися, коли їх підхоплював вітер і ніжно-ніжно колисав.

Це був весняний матусин квітодивоцвіт.

Городчик мав лице в будь-яку пору року. Найбільше красувався навесні і влітку. Після весняного квітоцвітіння біля хати оживало чорнобривцями, ружею, жоржинами, лілеями, айстрами. Кожна квітка берегла таїну власного життєусміху.

Городчик щорічно оживав любов'ю мами до кожної рослини, їхніми невтомними руками й жіночим умінням душею й серцем творити красу. Він був привітним до кожної рослини, пишався дивоцвітом і щедро ділився зі всіма, хто сприяв його квітожиттєвості.

Квітодивність.

Примітка: полюнія – півони; ясик – жасмин; косатане – півники; часнички – нарциси; сердушка – дицентра.

Печу, печу хлібчик...

Благословилося на день. Марія, мовивши вранішню молитву, береться за роботу. Вона трепетно заглядає під рушник, яким накрита пікна діжа. Чи зійшло? Зійшло.

Щораз, беручись за випікання хліба, хвилювалася: «Чи вдасться?» Не один рік чаклюючи над насущним, пам'ятала настанови матері: «Щоб хлібом смакувати, треба душу в нього вкладати». Вона так і робила: перед тим, як замішувати тісто, борошно декілька разів пропускала через сито, а потім, додав-

ши кип'яченого молока, розмішувала. Шматочок тіста, що залишився від минулої випічки, розмочувала в теплій воді і вливала в діжу. Як повчала колись мати.

– Гай-гай! – із сумом видихнула спомин.

Пора місити. Тісто пухкало, напружувалося, вислизало, однак, у проворних Марієних руках набиралося життям.

– От і випестила тістечко. Відстає від рук, – тішилася жінка, завершуючи процес.

У печі весело потріскував вогонь. Він жадібно ковтав сухі дрова, які вилежувалися спеціально до випікання.

– Ще трохи й буду жар вигортати, – кидаючи оком у бік печі, міркувала Марія. – Пора кошики готувати.

Вона потягнулася й дістала з полиці виплетені з соломи корзинки. Посипавши всередині борошном, прийнялася за формування хлібин.

– А цей хлібчик для Олесика на обідчик, – накриваючи рушником буханець, вирішувала бабуса. Знала, як малому смакував підпалок.

Тиша оповила оселю. Піч пашіла жаром, очікуючи на власну місію. Марія вигорнула жар і прийнялася за саджання хліба.

Розіславши капустяний листок поверх лопати та притрусивши його борошном, усадила хлібину.

– А зверху змащу збитим яйцем, буде, як сонечко, – приказувала жінка. – Й шусть у піч!

День уже розперезався на всю. За вікном щебетало, кукурікало, мукало, гавкало.

– На вулиці гамірно, але щоб у хаті було тихо, коли хліб у печі, – витало спогадами й згадувалося повчанням матері.

Почала звично поратися по господарству, але думки про насущний, не покидали ні на мить. Важливо не прогледіти...

– Час до хліба навідатися, – глянувши на годинник, – поспішила до печі.

Знявши заслін, заглянула. Витягла буханець і зважила в руці.

– Важкуватий. Значить, ще не пора виймати, – знаюче промовила.

Тільки за третім заходом почала витягувати зарум'янілі хлібини. Кожен буханець обдмухувала, обшкрябувала нижню скоринку від залишків капустиного листа. І як тільки хліб трохи остиг, змащувала олією. Хлібчик для онука, посипаний сіллю, натерла часником. Взявши рушник, прикрила випечених.

– На всю Задвірку свіжоспеченим пахне, – переступаючи поріг, зайшла сусідка.

– Заходь, заходь, – запрошувала Марія й жартувала: «Кажуть, коли хліб із печі, то гостю гроші в кишеню».

– Поділюся, як розбагатію, – засміялася Олена.

Жінки перекидалися словами, а в хаті пахло хлібом і жіночою мудрістю.

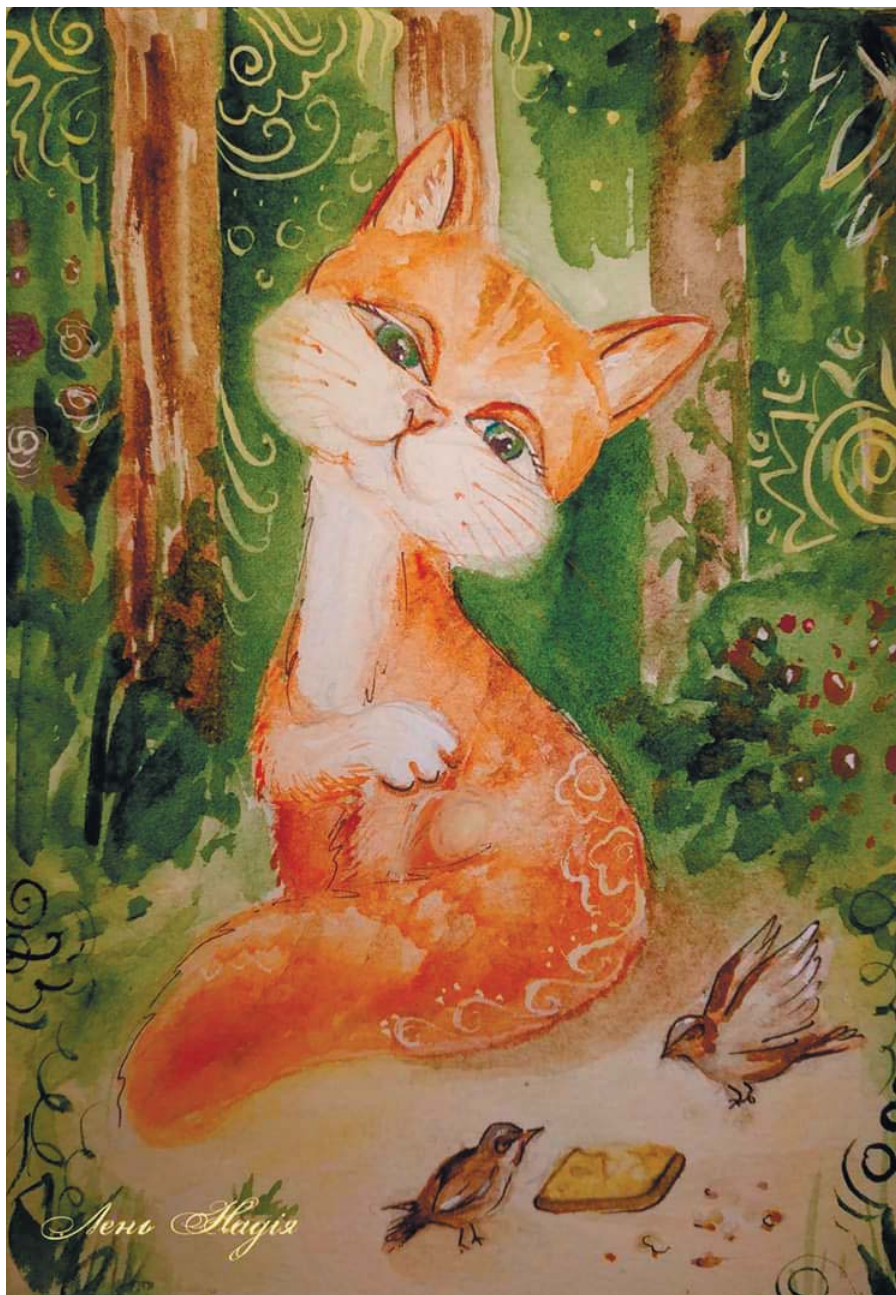
Насущність.

Кицька

Кицька вмивалася. Лапкою, неначе пензлем, старанно виводила по мордочці, раз по раз витираючи свою заспаність. Здавалося, їй ніщо не цікавило, окрім власної краси. Однак лукавим поглядом вона спостерігала за горобцями, які, незважаючи ні на кого, вперто видирали один в одного шматочок хліба. Вмита красуня отетеріла від нахабства забіяк, коли побачила, як у неї з-під носа викрадають сніданок. Мить, і її лапка-пензлик перетворилася на миротворчий інструмент.

Горобці стрепенулися від несподіванки, видихнули переляк і розлетілися врзнобіч, залишаючи втрачені надії на легку наживу. Та звідки було їм знати, що порух Кицьки – то був добрий знак їх примирити?

Мудрість.

Seni Slavia

Потічок

День у день він жебонів, створюючи власну життєдайну мелодію. Ні нарікань, ні розпачу, ні незадоволеного бурмотіння. Він наспівував свою життєву пісеньку, дякуючи Богу й людям за щасливі миті існування. Йому пощастило більше, ніж сотням таких струмочків, які від людської бездушності загубилися в зарослях, очеретах. Він щасливчик, бо народився із криниці, яка була на обійсті, й в особі дядька Романа знайшов надійного друга, який господарською рукою щоріч розчищав йому дорогу у світі. Найбільше Потічок любив літо. Вранішнє пробудження розпочиналося із півника, який сповіщав про народження нового дня. Услід за півником виводив щемливо-ніжну пісню ранку соловейко. Долучався дятел-трудоар, раз по раз вибиваючи працелюбні ноти. Потім все продовжувалося звичаєво: гавкало, нявкало, мукало, рохкало, квоктало, стука-

ло, грюкало... Радістю приємного спілкування наповнювалися години, коли приходили до Потічка гуси, качки. Він, лукаво примруживши око, спостерігав, як старші повчали менших, як у нього на очах батьківська наука давалася взнаки...

Любив підглядати Потічок, коли дітлашня, заскочивши в садок посмакувати смородиною, мусіла помити руки, бо він, ніби ненароком розливши власну гостинність, спонукав їх до цього. Закоханість у щедрість Потічка виявляли всі рослини, дерева.

Однак він вичікував дива, коли груша чи яблуна із почуттям надійності купали в ньому плоди, обережно скидаючи, щоб не потрапити на камінчики. Ця традиція заклалася після першої купелі й не змінювалася роками...

За день натрудившись, Потічок засинав під сюрчання коників, кумкання жаб у сусідському ставку, ніжний шепіт трав. Він був упевненим у завтрашньому, бо заслужив на довіру і природну значимість серед таких, як сам.

Життєдайність.

Єгорко

Як тільки на втомлену від літньої спекотні землю спадало надвечір'я, посапуючи, забігав на обійстя незвичний гість, заглядав під стільчик, де знаходилася його миска, й, особливому форкаючи, зникав у садку. Знайшовши схованку під розкішним лопухом, споглядав за всім, що творилося на подвір'ї. Єгорко, вже й не пам'ятаю, хто його так нарік, був справжнім дипломатом. Він виховано витримував паузу, очікуючи, коли про нього згадають і запросять на гостину. А ще він усвідомлював, що не все залежить від нас, оскільки сусідська Чорнушка мала власний графік роботи і приходила з пасовиська, коли «роги були тверді». Інколи довгенько

доводилося висиджувати, однак, Єгорко довір'яв господарям і вмів вичікувати. Тільки не сьогодні. Під парасолькою з лопуха затаїлося ще четверо стривожених оченят. Він на гостину поспішав із сім'єю. Найбільше хвилювався за найменшенького, якого «выводив у люди». Марні були його побоювання. Як тільки Чорнушка дала знак, що готова ділитися молочком, Олесь прихопив глечик і стрімголов кинувся до сусідів...

Гостина розпочалася. Заслужено до миски з молоком запрошено кота Просю, а біля нього по-дружньому примостилася Єгоркова сім'я. Щоб не заглядати гостям у рот, ми залишили їх смакувати тепленьким молочком.

За літо таких їжакових відвідин було чимало. Однак зворушили останні перед нашим від'їздом, коли вранці під стільчиком побачили трьох їжачків, а на їхніх спинах-рюкзачках стирчали яблучка-дички.

Вдячність...

Горішки для білочки

Передосінні дні вмивалися туманами. Вони нависали над усім живим буденними клопотами й передчуттям ранньої осені. Наставала пора збору садового врожаю.

Готувався до принесення дарів і горіх, який роками дбав, щоб кутя на святвечір пахла його плодами, щоб дітлахи, смакуючи, набиралися розуму та вітамінів. Не забував він і про рудохвостих сусідок, яких пригрів у своєму тілі-дуплі півніковий дуб.

Дбав про всіх і щедро плодоносив. Чим ближче до осені, тим частіше горішки з напіввідкритих шкаралупок боязко поглядали на землю, вибираючи місце для приземлення. Здавалося, вони вичікували пори, щоб із почуттям власної місії щедро вкрити землю-матінку.

Частенько на гостину до Горіха навідувалася Білочка, й, вибираючи мить, хапала горішок і гайда до свого помешкання. Спостерігали за вивіркою й дивувалися її невтомній працьовитості.

Так тривало до тих пір, поки господар не вирішив, що пора палицю до рук брати. Вважалося, що горіхи варто оббивати, щоб рясніше родили... Горіхопад видався на славу. Оббили, зібрали щедроти. Але кому горіхи, а кому й безгорішшя...

... Невідала Білочка, що втратила роботу й можливість зробити запаси на зиму. Вона стривожено перестрибувала з гілки на гілку, шукаючи поживу. Намарне. Не знайшовши плодів, повернулася до дупла.

За метушнею трударки спостерігало десяток оченят. Не домовляючись, дітлахи кинулися врзнобіч, а вже через деякий час біля дуба, в дуплі якого знайшла прихисток білочка, зазвучала музика дитячої щирості, милосердя, чуйності.

Вистукуючи горішками, вони викликали білочку на розмову. Вивірка зацікавлено спостерігала за дійством. Як тільки музики склали інструменти біля підніжжя дуба і зникли з виду, вона, не гаячи час, заходилася переносити горішки в дупло.

Сердечність.

Дзюркачик

Дзюркачик жив і служив. Служив довго й вірно, втамовував спрагу кожного, хто припадав до його щедрого животоку. Втамовував і спостерігав. Подбалосся йому споглядати за дітьми-бешкетниками, які, у волю набігавшись і награвшись, спрагло припадали до водички. Однак із нетерпінням очікував на жінок-прачок і вже разом із ними переполіскував всі сільські новини... Жити б йому та жити своїм століттями розміреним життям.

Знайшовся хазяїн. Він загребущою рукою стягував, змінював, руйнував, перебудовував. Дзюркачик став перпоною на шляху до його ненаситності. Залишити б дивотвір природи! Так ні. Заманулося йому відгородитися від усього світу. Звів високий паркан, посадив дерева. Облагородив... Потрапив у полон людської похоті і Дзюркачик: хоч йому надали форму, але він утратив сенс власного існування. Не прибігали діти, не було доступу жінкам-прачкам... Увесь світ залишився за парканом.

Хазяїн і невідав, що його ненаситність згубила життєву мудрість: «Руйнація природи веде до знищення самого себе».

Утраченість.

Зозулька

Червневі вранішні промінчики ніжно торкалися листочка горіха, на якому погойдувалася Зозулька. Замилювався цим дійством Вітерець. Лець уловим подихом виколихував її, вкладаючи в ці порухи всю свою старанність. Люлі-люлі... Вона, хизуючись червоненьким платтячком у чорний горошок, насолоджувалася тим колисанням. Здавалося, ніщо не може їй зашкодити отримувати природну насолоду. Я зачаровано спостерігала за дійством. Раптом голос подала зозуля: «Ку-ку! Ку-ку!» Від несподіванки Зозулька втратила рівновагу й опинилася на моїй долоні. «Ой зозулько золота, покажи ми ворота», – відгукнулося дитинством. І Зозулька, стрепенувшись, взяла курс на мою малу батьківщину, яка притягує дитячими споминами.

Щемливість.

Ante Hagia

Кульбаба: дід чи баба?

Галявина вкривалася жовтогарячим килимом. Здавалося, сонце опустилося на землю й позолотило все навколо. Найбільше таке видовище вражало вранці, коли спадала роса, а квітка-сонечко розплющувала оченята й випромінювала радість власного існування. Однак, як тільки на землю опускалося надвечір'я або на гостину напрошувалися хмаринки, кульбаба, ніяковіючи, ховала погляд від людей.

З кожним днем вона міцніла, наливалася красою й силою, щоб потім підживити кожного, хто вірив у її життєдайність. Її вітамінна місія брала свій початок навесні, коли вона ставала джерелом енергії, здоров'я, а про цілющі властивості складали легенди...

Однак недовгий вік кульбаби. Проте вона не засмучувалася, бо вміла дивувати протягом свого рослинного життя. З часом позолоту змінювала хмаринка й диво-парашутики вкривали землю. Вони насолоджувалися в товаристві вітру, який ледь уловимим доторком ткав літній диво-серпанок. Кульбаба мліла від легенького подиху вітерця, а він ніжно, перебираючи кожну ниточку-ворсинку, майстрував чудо-килим на майбутнє. Розліталися зернятка врізнобіч, залишаючи надію на проростання.

Наставав час і для дитячих забав. І не раз, спостерігаючи за безтурботністю, відгукувалося дитинством: «Дід чи баба?». Дмухаючи на голівки-парасольки, вгадували, залишаться ворсинки зверху, на чубчику, – «баба», а у вигляді бороди – «дід». І не думали, що таким чином допомагали рослині утверджуватися на землі.

Майбутність.

Подорожник

Він ріс при дорозі. Непримітний. Невибагливий. Бур'ян. Листочки-сердечка, створюючи животворне середовище, виколихували пагінці-стріли, які тягнулися до життя. Увесь день його присипало пилюкою, а вранці вмивався росою. Лагідні сонячні промінчики-рушнички обтирали листочки. Здавалося, що тільки вони розуміли його. Різотрав'я закривало йому світ, тому сонцю доводилося докладати чимало зусиль, щоб добитися до подорожника. Вигравали над ним квітами-грамофонами мальви, красувалися білясто-голубі зірочки петрових батогів. Навіть під час цвітіння не вдавалося подорожнику дотягнутися до них. Непримхливий, він не ображався на сусідів, а тільки спостерігав, як людина, любуючись мальвою, тут же витоптувала цикорій. Бувало, потерпали і грамофончики мальви, коли хтось добирався до коріння петрового батого. Спостерігав і вичікував на свою годину. Він усвідомлював важливість власної місії й не раз подавав руку допомоги, кожному, хто її потребував...

Осінь пора кропівка для травників. Дідусь Захар, добре знаний цілитель, поучав онука Андрійка народній мудрості. Що не травинка – цілюща сила, що не корінь – цілюще диво-джерело. Й раптом Андрійко, добираючись до кореня цикорію, поранив пальця. Краплини крові почали скапувати розпачем. Дідусь, зірвавши листок подорожника, приклав до ранки...

... Повертаючись додому, Андрійко заслуховувався розповіддю про незвичайні чудодійні властивості малопримітної рослини. Дивувався, звідки стільки живильності в такому листочку? Дідусева наука засіяла зерна зацікавленості в душу хлопчика, а подорожник зачарував його власним живодаром.

Цілющість.

Літній образок

Липневий вечір опускався на плечі села запахом матіоли. Дзвеніло, брязкало по обійстях прожитим днем і втомою. Давалася взнаки спекотня, яка дошкуляла всьому живому своєю непроханою літньою люб'язністю. Найбільше дісталось землі, яка безсоромно не прикривала власну наготу, бо не було чим. Всюди виднілися тільки сліди вигорілої трави. Навіть Просьо, наділений котячою мудрістю, сьогодні поліз шукати прихистку під стріхою...

Раптом надвечірню тишу різонули звуки ластівки, яка тривожно кликала на допомогу. Мить, і сімейство з-під стріхи кинулося у тривожний танок. Ластівки кружляли низько над землею, виводячи тільки їм зрозумілі па. Таке дійство зачаровувало, притягувало. Водночас ластів'ячий танок змінився музикою дощу, яка захопила все єство: барабанило, дзюркотіло, лилося... Спраглі сподівання накрилися живильною дощовою пеленою...

За мить така літня непередбачуваність почала вигравати веселкою. Оживало все... Прив'ялі квіти скидали з вуст задуму. Ще дужче запахла матіола, вмита літнім дощем. Вербка біля криниці, розчісуючи мокрі коси, ніжно посміхалася вечору, який пестив свіжістю і владно запрошував на гостину зірки...

Кіт Просьо виліз із прикриття й поспішив на вечерю. Він лукаво заглядав у миску, очікуючи на добру порцію молочка. Заслужив... Нікому й на думку не спало, що Просьо, шукаючи прихистку, тим самим викурював ластів'ят із гнізд на роботу.

Літність...

Хатній

Він вів звичний спосіб життя: то в курей поживиться пшеничкою, а то від дідуся Романа перепаде шматочок хліба. Сіра шапочка вирізняла його з-поміж інших, які зграйкою зліталися на поживу. Біда застала прижитися з каштаноголовими. Рудувато-бурий піджачок, сірі щоки та груди, темно-

коричневий хвіст були доказом того, що він з іншого роду. З хатніх. Однак серед польових він став своїм, здружився й уже не один день ділить із ними і хліб, і зернята.

Дідусь спостерігав, як птахи підзбирували зерно, яке недо-дзьобали кури. Хатній зачищав територію біля хазяйських чо-біт, не боячись заробити на горіхи. Польові каштанами розси-палися по весняному подвір'ю, однак, не втрачали пильності. Ні, з Проськом вони по-дружилися. Той знав, що то друзі сі-роголового найди, а ось сусідського Рудого треба було остері-гатися, щоб не потрапити в його пазурі.

Дідусь перебирав у пам'яті нитки спогадів. Згадав, як побачив напівживого, примерзлого до металевого цямриння Сірого-лового. Чи не по воду його туди понесло? – усміхнувся рятівник. Виходжував не один день, відпоював травами, ділив поміж го-робцем і котом свою щедрість. Нелегкою була наука для остан-нього, щоб стати привітним до найди. Ось уже й перезимували. «По тепліні легше буде й людині, і пташині», – згадалося з ди-тинства, коли бабуся Марія підгодовувала зерном кожного, хто прибивався на подвір'я. Так і він із цим повчанням прожив вік.

Раптом повітря різонуло тривоною. Просьо кинувся на поміч зграйці горобців, до яких наближався Рудий. Стрибок – і клубок котячим шипінням і фирканням розігнав гороб'ячу безпечність! За мить Просьо, вирвавшись із колеса котячого поєдинку, ви-гнув спину, розпушив шерсть, настовбурчив хвіст, широко роз-ставив лапи й почав видавати дивацькі звуки. Дідусь Роман спос-терігав, як його улюбленець кинувся на захист горобців. Рудий відчувши, що йому не вдасться пожитися, відступив.

Горобці, видихнувши переляк, повернулися на дідусеву гостину. Просьо, переконавшись, що небезпека минула, лука-вим поглядом кинув на вчителя, який підсовував мисочку з молоком. Заслужив.

Наситилися й горобці. Завершивши трапезу, розліталися по гніздах. Тільки Сіроголовий повернувся в хатне, яке для нього вимостив дідусь Роман. Він же із хатніх!

Дружелюбність.

Лелека

Він заклопотано ходив по свіжоскошеному полю. Здавалося, кроками вимірював хазяйновитість фермера, за працю якого спостерігав не один день: від осінніх клопотів аж до обжинків.

Минулоріч йому не пощастило побувати в теплих краях, тому за осінь-весну, поки повернулася родина, здружився з місцевими й уже став своїм. Його вітали як добре знайомого, приманювали смаколиками. Вірили, якщо лелеча сім'я облюбє обійстя, то ні пожежа, ні блискавка не зачеплять родину. Однак не в його правилах було сидіти на шиї і зловживати гостинністю.

Як тільки оклигав, узявся за роботу. Очікуючи на повернення своїх, Чорногуз щодня, добираючи гілку за гілочкою, вимощував гніздо. Робота йому приносила задоволення, бо вирішив переселитися на подвір'я друга-фермера, який допоміг йому у скрутну хвилину, підставив плече людяності, виходив. Вони настільки зжилися, що з погляду, поруху розуміли один одного. Було, коли господар зауважив Лелеку біля возу, здогадався, що той задумав, і не вагаючись, разом із сином витягнули колесо на стовп, заклали фундамент для його пташиної оселі. Постаралися добряче, бо якраз очікували на поповнення в сім'ї, й вірили, що саме цей Боціон принесе братика чи сестричку для старших. Більше їм хотілося дівчинку, бо три дубочки вже підростали, тому синочки-пустунчики бігали за Бузьком, випрошуючи: «Бузьку, бузьку, принеси Маруську!» Маруська мала бути однозначно, бо таке ймення заговорила прабабуня, щоб не перервати родинне ім'янаречення...

Ходячи по полю, Боцян зачищав поле перед оранкою: вибирав комах, загрозливо заганяв жаб під придорожні кущі. Однак найбільше діставалося гадюкам, які цьогоріч активізувалися не на жарт.

Роботи було багато, а часу мало. Пора й у дорогу... Тому в післяобіддя частенько на полі збиралася вся лелеча родина.

Старші поучали молодших, останні з легкістю пізнавали науку. Вони наввипередки збирали живність, хизуючись власною вправністю...

Осіннє надвечір'я опускалося на землю. Бузьок задоволено споглядав за роботою своїх. Очищено чималий шмат поля. Тепер уже він підставив лелече врятоване крило, віддячив другу за його добро, підміг, щоб у майбутньому було із хлібом...

... Сім'я ладналася в дорогу. Це були проводи із прощальним колом над обійстям людяності й упевненості. Зі сподіваннями на повернення, бузьки, курличучи, піднімалися ввись. На чолі родинного ключа Боцюн, кинувши прощальним поглядом на гніздо-обійстя і змахнувши надією, взяв курс на теплінь.

Синочки-дубочки, милуючись прощальним лелечим танцем, дружно дякували Бузьку за Маруську... Повірили.

Дружність.

Колосок

Самітній колосок несміливо озирався від ледь уловимого доторку вітру на свіжоскошеному полі. Здавалося, він відчував провину за те, що залишився жити, щоб подарувати життя зерняткам, які щедро наповнювали його тіло життєдайністю. Нарешті визначившись, кому передати свій скарб, він із щедрим усміхом та із почуттям виконаної місії піддався подиху вітру й гордо віддав своє багатство землі-матінці, яка дбала про нього з осені. Радіючи прийнятому рішенню, Колосок застиг в очікуванні дива. Й не помилився. Рука людини ніжно підбрала його й ув'язала у сніпок, який на Святвечір прикрасатиме Червоний Кут у хаті. Колосок стане своїм серед своїх, а Дідух, вив'язаний сподіваннями на радість і мир у новому році, гордовито всадиться серед святкових атрибутів.

Потрібність.

Синичка

Синичка виспівувала. Так радісно впивалася власним голосом, що запічала кожного, хто проходив повз мокре зимове дерево. Білі «щоки», облямовані чорним оксамитом, чітко вирізнялися серед сірості й сирості. Зеленувато-жовтий жупанчик вигравав на птасі різнобарвними пір'їнками-переливами. Додавало привабливості яскраво-жовте черевце, на якому виднілася сіра смужка-краватка. Синичка, хвацько перестрибуючи з гілки на гілку, лукаво споглядала за перехожими. Здавалося, вона на когось очікувала. Однак, не марнуючи часу, шукала поживу. Очі-намистинки, цілячись у ціль, заставляли реагувати дзьобик, який здобував живність із тріщини в дереві...

Невтомність пташки заворожувала. Тільки ніжний дотик сніжинок, які рясно вкривали все навколо, заставили опустити погляд.

– Трудівниця, – почувла за спиною. – Я за вами споглядаю не одну хвилину. Хочете побачити диво?

Повернувшись на голос, побачила статного чоловіка. Не дочекавшись моєї згоди, він видав звук, на який відгукнулася синичка. Вирвавшись із зимової мокроты, вона без вагань миттєво приземлилася на долоні-годівничці, щедро всіяній зерном. Так ось кого виглядала перната!

«Рідко коли ця птаха «зближається» з людиною», – подумала я. «Прикметно, що для людини це гарна ознака – «на щастя», – ніби читаючи мої думки, відповів Олексій Іванович. Синичка споживала смаколики, незважаючи на нашу розмову. Вона ретельно підбирала зернятко за зернятком, очищаючи долоню щедрості. Біда зріднила птаху і сталевара-пенсіонера, коли рятував її з пазурів kota. Виходив і відпустив на волю. Щодень, щоб із волі в «голодну» неволю не потрапила, – приносить поживу. «Боронь, Боже, годувати птаху чорним хлібом, найкраще зерном», – навертає від роздумів привітний голос...

Отямившись від побаченого й почутого, подалася доганяти час. У голові роєм роїлося, а перед очима поставала людська долоня-годівничка з довірливою синичкою в чорно-синій оксамитовій шапочці.

Добрість.

Берізка

Вітер витанцьовував всю ніч. Ревіло, стогнало, валилося. Здавалося, що він заставляє танцювати весь світ... Вранці першим на розвідки вийшло сонце. Якось несміливо кинуло поглядом навкруги й отетеріло від здивування. Найбільше зачепила за живе берізка, яка старалася приховати свою наготу. Завжди причепурена вона виглядала вимученою, стриженою. Листя шматтям звисало додолу. Найбільше дісталось білокорому ніжному стану. Вочевидь, вітер мстив красуні за клена, який ненав'язливо оберігав її, стараючись захистити від усього світу. Його розмірена незрадливість виявлялася в опіці юної, ніжної красуні, яка наливалася життям. Він по-батьківськи лелівав берізку, прикриваючи її від різкого й нав'язливого залицання вітру; захищав від палючого сонця, намагався в міру напоїти під час дощової щедроти. Й така опіка дорого обійшлася йому. Людина, вирішивши, що клен не дає берізці тягнутися вгору, якраз перед лихим танцем віругана пообрізала гілки, звільняючи простір для неї. Не вдалося старому клену дотримати слова, яке він дав сусідці, коли вона народжувала доню. Людина, не порадившись із природою, вчинила необдуманно. Не пошанувавши старість, вона завдала шкоди молодості. І тепер, після вчинку лиховітра, мусила спокутувати вину й перед кленом, і перед берізкою.

Необдуманість...

Липнева настроєвість

Липень, підперезаний непередбачуваністю, взявши на плечі Негоду, помандрував Україною. Услід за ним ув'язалися Грім та Блискавка. Куди не зайде, всюди наслідить: дорослим на печаль, а дітлахам на радість. Останні тільки те й роблять, що вимірюють глибину калюж і радіють такому щедрому липневому дощопаду. Жнива не жнива, а цьогорічний Липень не зважає на хліборобські турботи. Якось не по-господарськи себе поводить. Здається, вирішив вилити всю щедрість тільки дощами. Й ніхто йому не може стати на заваді. Час від часу Сонце несміло кине поглядом на заплакану Землю, запустить промінчик надії, але, як тільки насунуть Хмари, відступає. Інколи Вітер, ухопившись за сміливість, спішить йому на допомогу, розганяючи небажаних. Однак Негода, вподобавши плечі Липня й відчуваючи безнаказаність, нав'язливо напрошується в кожне поселення.

Дібрався Липень і в наше село. Хвацько виграє зухвалістю, показує норів. Аякже! Господар. Інколи, піддавшись сонячній спокусі, задрімає під спів пташок. Однак ненадовго...

... Загриміло... Ледь передихнувши, на колісниці святий Ілля по небесному мосту калачики везе, мабуть, із торішньої пшениці, бо цьогорічна вимокає від щедрості Дощу... Грім напочується то з одного боку, то з іншого. Грізно, вкладаючи всю міць. Назустріч йому метає іскри Блискавиця... Липневий гармидер: гуркотить, пливе, хлюпотить... Здається, ніяка сила не підвладна зупинити Стихію...

Спостерігаючи за дощовим видовиськом, згадала, як маतуса, коли починало гриміти і блискати, запалювали свічку, освячену на Стрітення. Запалалила... І дивина. Стрепенувся Липень, взяв у руки батіг народної мудрості й розігнав Хмари. Почало стихати, Грім і Блискавиця пішли на ліси...

... Проясніло. Раз по раз виглядало Сонечко, всміхаючись умитому дощем світові. Чи надовго?

Настроєвість...

Пробудження

Узбережжя, окутане серпанковою свіжістю, заклопотано входило у звичний ритм буденщини. Прибиралося, відчинялося, готувалося до зустрічі знайомих і незнайомих. Тільки море, від ледь уловимого доторку вітру й ніжного вранішнього сонячного пещення не переймалося його клопотами, бо усвідомлювало власну місію й упевненість у своїх діяннях. Узбережжя було для нього лишень тим дивовижним другом, який спонукав до розміреності, спокою, який підставляв плече в будь-яку погоду й вірно захищав від необдуманих помислів. Здавалося, червневий ранок, який ніжно усміхався й вигравав на морському тілі сонячними промінчиками, вів звичні для нього літні перемовини й обіцяв відпочивальникам насолоду й блаженство. Поспішали на сніданок чайки, з надією наближаючись до рибалок, які, розсікаючи морську прохолоду, безжально встромляли в тіло моря гачки наживи...

Розміреність...

Літня фантазія

Червнєве сонце безсоромно зацілювало кожного, хто потрапляв у його пекучі обійми. Ця зацілованість приносила відчуття літньої спраги, а тому ледь уловимі дощові доторки здалися тим бажаним порятунком, який вносив природну живильну корекцію. Радість порятунку окутувала все ество, а дощ, відчуваючи власну вагомість, розщедрився на живильні краплини. Здавалося, він мстив сонцю за його щоденну ненаситність, а може, хотів догодити спраглим, по-літньому зацілованим відпочивальникам. Миттєва дощова пелена перетворилася на веселковий місточок над морем, а дощ, із почуттям виконаного обов'язку, раптово канув у свої володіння. Сонце, підморгнувши лукаво, взялося за своє.

Природність...

Дощова живильність

Вечір опускався на землю червневою спекою. Народ, вивравшись із лап кондиціонерів, сновигав вулицями міста з надією отримати природну прохолоду. Однак вітер розважливо реагував на людське бурмотіння й ледь уловими порухами старався нагадати про себе. Горобці купалися в пилюці, натякаючи своїми діями на можливу живильність. І не помилилися. Несподівано вийшли на розвідки перші краплини, несміливо запрошуючи до спасіння. Однак, підморгнувши хмаринкам, які уमितь нависли над землею, вони вдалися до гри, заганяючи всіх під крону дуба, який здався надійним прикриттям. Раптом ударив грім. Він накочувався то з одного, то з іншого боку, глузуючи над людською метушнею. Йому на допомогу летіли блискавиці, створюючи безлад і тривогу. Опам'ятавшись, на допомогу людям кинувся вітер і, взявшись за батога, почав розганяти хмари. Однак дощ, дочекавшись своєї місії, встиг накрити живильною пеленою спраглих...

Бажаність...

Макове диво

Зачервоніло при дорозі ніжно-ніжно. По-особливому краплинки дива зібралися в чарівний килим і манять своєю незаймаєністю. І чим ближче наближаєшся до цього природнього дивотвору, тим дужче відчуваєш ніжний подих життя квітки, яка трепетно піддається настирливому поцілунку вітру. Нахиляюся, заглядаю в її лоно і спостерігаю, як все єство польової красуні вирає від настирливості вітру. Зеленувате її серце дишає в ритм, а ворсисті цяточки душі розмірено, в унісон природі, наповнюють дивовитвір життям...

Трепетність...

Стеблинка

Стеблинка тягнулася до життя. З кожним днем вона кріпла, пробивалася крізь нахабні бур'яни, які нагло закривали сонце. Людина дивувалася-милувалася тією життєстійкістю, природнім умінням тягнутися до світла. Мабуть, внутрішня сила була тим життєдайним джерелом, яке живило впевненістю в завтрашньому...

День за днем, наливаючись життям, стеблинка усвідомлювала свою рослинну недовговічність, однак, боролася, пробивалася до сонця на страх бур'янам, на радість людині.

Життєстійкість.

Морський ескіз

Море шаленіло... Пінилося. Здавалося, воно випльовувало всю свою лють на берег, доводячи відпочивальникам власну всемогутність. Вітер, зібравши в кулак власну міць, ненаситно пестив, доторкався, зривав капелюхи, виривав парасолі з піску, куйовдив волосся й летів назустріч морській стихії. Тільки сонце, ніжно торкаючись тіла, залишало на ньому сліди поцілунків.

Подекуди подавали голос чайки. Вони зливалися з душею моря, жалібно кигикали, виражали незадоволення й поверталися назад від безсилля перед стихією. На мить здалося, море почуло, відчуло й почало змінювати гнів на милість. Однак не сьогодні. Відкриваючи обійми для спраглих, воно водночас лякало, виштовхувало, пінилося...

Безцеремонність.

Оповідка з моря

Море стогнало... Хвилі раз по раз докочувалися до берега, пінилися й відступали... Чайки, притаївшись на прибережних скалах, очікували, що стихія відступить і вони вирушать на гостину до рибалок. Останні з надією вдивлялися в морську далечінь, очікуючи природного примирення. Однак грозові хмари нависали над людськими сподіваннями, заступаючи шлях сонцю. Вітер підтанцьовував у такт морю, інколи зачіпав його за живе, а потім, нахизувавшись, а може і втомившись, перебирався на узбережжя і вступав у діалог із усіма, хто ставав на путі. Він створював нервозність, безлад, вносив суєту в літню розміреність і спекотню. Узбережжя метушилося, гуділо, покрикувало... Від безсилля щось змінити, ховалося в кав'ярнях і від настирливості вітру, й від перших прохолодних дощових краплин. Такі бажані у спекотню, вони тепер викликали роздратування у відпочивальників, які втрачали надію на морську насолоду.

На розвідки вийшов грім. Він накочувався виважено, випробовував нерви й давав час знайти прихисток усім, хто ще забавлявся. Однак така його тактика нікого не дивувала. Тільки коли узбережжям заревіло й спала сіра дощова пелена, народ опам'ятався, забігав і почав ховати власну впевненість під нависами, за дверима...

Грім відкочував, все тихіше залишав узбережжя, спокутуючи вину за прикрість, яку приніс несподіваним приходом. Пройшла і сміливість дощу, який утратив підтримку грізного брата. Посміливішали чайки, які заметушилися над морем, і все настирливіше почали шукати поживу. Оживало узбережжя і бралось за своє: сновигало, раділо, метушилося. Відпочивало.

Море, нарешті заспокоївшись, зализувало рани, відгукувалося на пестоці сонячних промінчиків, які все сміливіше й настирливіше доторкалися до його тіла.

Справжність...

Осінь

Осінь все настирливіше наступала літу на п'яти, все впевненіше тримала в руках кольорову палітру, в якій переважали жовтогарячо-бордові кольори. То листочок зачепить жовтизною, а то й шипшині додасть стилю бордо... Кожен осінній порух залишав природний дивовитвір.

Найбільше подобалося їй туманити. Вранішні тумани видавалися насиченим киселем, який готувався з пізніх ягід малини, полуниці. Правда, додавали смаку груші, яблука, виноград. Останній вигравав золото-сапфіровим переливом.

Горіх щедро скидав зі своїх пліч плоди, а заодно допомагав білочці зібрати спожиток на зиму.

Дивували гарбузи, які, підставивши сонцю випнувші боки, добирали вітаміну Є для зернят, що очікували на свою пору. Кукурудза гордовито пишалася тільки їй властивою жовтозубою посмішкою.

Осінь задума заповзала в душу під прощальне курликання птахів. То була ностальгійна мелодія за теплістю й надія на повернення в родинні гнізда.

Однак осіннє різнотрав'я, яке вперто продиралось крізь літню вигорілість, струменіло життєдайністю й відганяло смутну настроєвість.

Осінь наполегливо пробуджувала до осмислення її важності. Заглянувши до лісу, вона посадила на підготовлені літом пеньочки опеньки, порозсипала капелюхи боровичків під дубами, а соснам доручила опікуватися золотисто-коричневими голівками маслюків, які не хотіли прощатися з літом.

Завітала господинька й на поля, покваплюючи до збору овочів та підганяючи до оранки.

Цьогорічна осінь випромінювала достаток, наповнюючи господарські кошики фруктово-овочевими смаколиками.

Щедротність.

Жовтнева золотоусміхненість

Жовтень золотить... Щедрим жовто-золотистим усміхом наповнює осінню палітру кольорів теплими тонами. Похазяйськи загляне до саду й ніжно-ніжно жовтизною доторкнеться до душі куща шипшини; то, тільки йому добре знаюмо силою, кине позолоту на яблуню; то поцяткує горіх рудими плямами, нагадуючи, що пора готуватися до зими. Найбільше облюбував клени. Дібравши жовтогарячий відтінок і підсиливши бордово-червоною колірною гамою, він, за ніч, перетворює їх на величні фігури...

Грушки-дички хизуються своїми червоно-жовто-сіро-рожевими льолями, які виграють природними переливами.

Майстер. Час від часу йому з високості підіграє сонце, спрямовуючи промінчики у визначену ціль. Золотиться...

Однак не все піддається магії золотоусміхненого. Здається, акація, знаючи таїни збереження зеленості, не спокушається поміняти шати. Їй в унісон дихають зеленню озимина, травичка... Осінню життєвість доповнюють ягоди калини, шипшини, глоду, які наділені червоно-бордовою вродою, натомість жертвуючи своїм убранням.

Усі й усе впивається скороминущими сонцедайними днями, підставляючи для позолоти душу й тіло.

Золотоусміхненість...

Передзим'я

Дощ тарабанив усю ніч. Набридливо доводив до відчаю, бо заодно натякав, що осінь ще має запаси мокротИ, щоб вихлопнути й наголову, й під ноги. Нічна барабанна музика дощу змінюється на ранкову тональність. Моросить. Зашпори безпардонно залазять у тіло, а сирість безнадією на повернення тепла заповзає в душу. Осінь. Пізня. Зі своїми примхами, претензіями до зими. Аякже! Остання, вперто нащупуючи

слабкі місця господиньки, то снігом засипле, то морозом ударить. Не жаліє ні запізнілий цвіт хризантем, ні листочків, які ще подекуди залишилися на гостину. Така осінньо-зимова не домовленість наганяє сірість і роздратування.

Місто сновигає сірими вулицями, втоптуючи в мокре листя сподівання на тепло. Бурчить незадоволене, бо такий природній коловорот уносить сум'яття в його буденну звичність...

... На допомогу осені кидається вітриган, розганяючи зимову самовпевненість. Не відає, що «На Кузьми й Дем'яна земля санна». Не задумується, що то вже зимі пора підсобляти, бо вона ось-ось стане на порозі і владно обдаровуватиме лиш їй властивими дарунками.

Природність.

Першого грудневост

Перший грудневий день заходжував світ, підігравав зимі, яка владно опускалася на землю. Свистіло, гуло, хурделило. Ожеледиця небезпекою чатувала на неухажних перехожих, однак, давала шанс кожному, хто приймав правила її гри...

Не цвірінькалося, не щebetалося птаству. Норов першого зимового дня позаганяв у природні закутки все живе...

Теплінню зігрівало дитинство, коли батьковою мудрістю готувалися зустріти холодну суворість. Дбалосся і про дерева, окутуючи соломою; і про пернатих, готуючи шпаківниці-годовниці... Пригадую, як батько, майструючи, приказували: «Чоловік повинен хату збудувати, дерево посадити, а на ньому годівничку прикріпити...». Майстрування забиало небагато часу, однак, приносило купу задоволення й радості, коли до прикріпленого будиночка зліталосся птаство й ласувало людською щедротою. Дітлашня щоденно протоптувала стежинку до годівнички, підсипаючи зерна пташкам.

Спостерігали, як пернаті, за тільки їм знаними правилами, по-родинному збиралися навколо поживи, пригощалися і, не затримуючись, звільняли місце для інших. Лишень снігур, який облюбував калиновий кущ, скоса міряв пташинну гостину й залишав на снігу сліди власного смакування ягодами калини.

Дитинство живе споминами... Відлунюється з минулого, коли батько, після виконаної власної місії, поверталися до хати й казали: «Роман подбав про пташок, тепер можна й іменини святкувати». Вочевидь, що такими першогрудневими батьковими іменинами перепадало птаству запрошення на гостину.

Людяність.

Доля чи недоля? Доля!

Шостий день грудня, притрушений сніжком і дівочими сподіваннями, добігав кінця. Сонце котилося на спочинок, звільняючи путь сутінкам, які настирливо заповзали в душу й осідали неспокоєм у серці не однієї юнки. Успіти б?!

... Припікало морозцем. Пізніми листочками тремтіли дерева, які стояли в зимовій передвечірній задумі й очікували на дивовечір. Саме напередодні свята необхідно зірвати по листочку з різних дерев, щоб покласти під подушку, а вже у день Катерини, 7 грудня, запросити найменшого в родині хлопчика посприяти у виборі долі. Застигали у трепетному очікуванні, з надією, що до рук потрапить не листочок яблуні, бо тоді ще весь рік у дівках ходити...

Спомини окутують усе єство й повертають у минуле, сповнене сподівань на щасливу дівочу долю. Пам'ятаю, як відламували вишневі гілочки і ставили у воду, а потім щоденно, аж до Різдва, з надією спостерігали, чи галузки подарують надію на заміжжя...

... «Доле-доле, йди до мене кашу їсти», – доноситься із матусиної юності. Уявляєш, як доля-батько, почувши заклик коханої, виходить зі свого сховку й подає надію на 54-річне родинне майбутнє!..

Отак і переплітаються звичаєвість і романтичні сподівання на щасливе жіноче майбуття.

Доленосність.

Прийде Наум – наведе на ум...

Грудневий день настирливо пробивався до оселі крізь шибку, щедро всіяну морозними візерунками. У печі весело вигравав вогонь, догоджаючи господарям. А чом би й ні? Мав за що: третій місяць, як запалили на Семена! Жодного разу не дали згаснути, бо жінка дбала про нього, пам'ятаючи повчання діда Михайла: «Щоб у хаті тепло мати, треба жінці про вогонь дбати». Дитиною дивувалася таким словам, а тепер уже дванадцятий рік, як є берегиною власної сім'ї.

Наумиха, так по-вуличному зверталися до повновидої, рум'янощокої жінки, чаклувала над сніданком. Сьогодні поособливому старалася. Синочкові – сім! Значимо для роду – народився первісток, продовжувач знаних майстрових Науменків.

Крізь злегка прочинені двері скоса поглядала на сина, який спав без задніх ніг. Він то кумедно плямкав губами, то всміхався, а то наздоганяв учорашнє. А було що! Приходив хрещений батько з букварем. Хоч у перший клас пішов у вересні, однак, ніхто не смів порушувати родинну традицію. Напередодні свята необхідно було підстригти хрещеника, щоб «наука в голову йшла». А сміху було, коли хрещений взявся буцімто літери завчати з похресником... Читає ж із чотирьох років. Нівроку, тямущим росте.

Наумиха причинила двері.

– Неділя, хай виспиться досхочу, – пожаліла по-материнськи.

День упевненіше всідався за столом. Руки жінки вправно давали лад усьому: варили, витирали, мили.

– Ох і пече морозець, – притупуючи, зайшов у хату господар.

По-хазяйськи виклавши дрова біля печі, поцікавився: «А чого то наш іменинник боки відлежує?».

Не очікуючи відповіді, заглянув до сина.

– Неділя, – хай висипляється, – промовила жінка із засто-рогою. Пізно.

Син, почувши рідний голос, вистрибнув з-під ковдри й кинувся до батька. Вхопивши обіруч за шию, притулився до холодної щоки, завмер на якусь мить, а потім чмокнувши, вигукнув: «Науме-старший, з іменинами нас!»

У родині Науменків так традиційно повелося, що первістка називали на честь пращура. Спрадавна шанували цей день, готували обрядові страви, дотримувалися родинної звичаєвості.

– І тебе, любий корінчику, з подвійним святом, – пригор-таючи, привітав батько. – Нехай пророк Наум наведе тебе на ум!

– Науми, – запрошую на пшонянку, – заглянула Ярина. Треба чимало каші з'їсти, щоб опанувати науку.

– Гайда, – згідливо промовили іменники.

– Я зараз, – кинувся менший до шафи. – Вдягнуся і при-йду.

На столі в горщику владарювала пшонянка. Запах чебре-цю й м'яти спокоем розтікався по кухні.

Недільне снідання у чотирнадцятий день грудня сповню-валося родинними споминами, продовженням традицій.

– Татусю, маю для тебе дарунок, – промовив молодший, дістаючи з торбинки пищик. – Учитель праці допоміг.

Наум-молодший від минулорічних іменин виношував ідею здивувати батька, який повідав історію про прапрадіду-ся, якого саме на Наума віддали на науку до майстра. З тих пір і повелося в роду майструвати музичні інструменти.

Не будучи сентиментальним, старший просльозився. Він обійняв сина, пригорнув і розчулено промовив: «Не переведеться рід майстрових».

– А в мене для тебе дримба, – розгортаючи пакунок, повідомив батько.

Невелика металева підкова зі сталевим язичком-кінчиком, закріпленим у центрі, блиснула у його руках. За мить чоловік лівою рукою приклав дримбу до губ так, щоб вона торкалася зубів, а правою смикнув за металевий пруттик. По кімнаті розлилося звуками, яких раніше хлопець не чув. Він заворожено спостерігав за рухами.

– Спробуєш? – запропонував.

– Авжеж!

Наум-молодший упевнено взяв до рук інструмент. Батько, допомагаючи, пожартував: «Сьогодні ж Наум – піде наука на ум!»

За деякий час молодший, добраче впрівши, все-таки подружився з дримбою.

Цілий день у хаті Науменків дримбіло і свистіло. Родина святкувала й раділа, що майстровому Науменковому роду не буде переводу. Бо там, де живе пам'ять, там міцне родовідне коріння.

Родовідність.

Павучиха

Січневий день, сповнений передріздвяних клопотів, заглядав у кожну оселю: білилося, прибиралося, готувалося до великого свята. Добраче перепадало як на чоловічі, так і на жіночі руки. Тітка Марія, знаючи, що сьогодні на посиденьки зберуться в їхній хаті дівчата, дістала зі стодоли в'язку житніх стебел, припасених ще з літа.

– Добривечір, тітонько! – продзвеніло за спиною знайомим голосом.

– І тобі нехай вечір буде добрим, Оленко, – причиняючи двері, привіталася.

Дівчина здивувалася: «Упізнали?»

Марія, взявши в'язку, підійшла до Олени і промовила: «Сподіваюся, доню, що по м'ясницях у нашій хаті дзвенітиме твій голосочок».

Побачивши, як та зашарілася, вдавано запитала: «Чи, бува, не передумала?»

– Не передумала, не передумала, – ніяковіючи відповіла. – Давайте я вам допоможу.

Забравши стебла, подалася до хати, звідки доносилися колядка.

– Гарну пару підібрав Микола, – глянула вслід Марія. – Привітна, працьовита, сердечна.

У хаті кипіла робота. Нарізвавши стебла соломи різної довжини, дівчата очікували на Павучиху. Саме на Гната, на другий день січня, традиційно бралися за створення різдвяних атрибутів: «павуків», «їжаків», «голубів».

Марія була знана майстриня. Її солом'яні дивовитвори ширилися по всьому світу. Відколи пішла на пенсію, це заняття приносило задоволення, відчуття затребуваності й невеликий підробіток. І вже третій рік, як відроджує мистецтво створення павуків. Побувавши на Коломийщині, де не одне десятиліття зберігається традиція виготовлення цієї прикраси, вона втратила спокій. Згадуючи, як у дитинстві бабця Ярина навчала премудрості сільських, відновила процес.

– Благословіть, матінко, обрядодійство розпочати, – звернулася Олена до Марії й подала їй чотири добірних житніх стебел однакової довжини. Павучиха, взявши в руки соломинки, дмухнула на них, витягла з кишені клубок і протягуючи нитку через порожнини, вправно сформувала фігурку.

– Початок є, а тепер у твоїх руках «снування світу», – сказала зі знанням справи майстриня, передаючи ромб.

Дівчата взялися за роботу. Марія спостерігала за рухами

Олени й тішилася: «Проворні рученята має. Буде лад усьому давати».

Юнки жартували, колядували, майстрували. За годину на столі виросла чималенька купка виробів.

Марія взяла павука, створеного руками Олени, обдивилася й запропонувала: «Давай, доню, прив'яжемо твоє створіння до люстри».

Дівчина хвацько залізла на стільчик, який турботливо підставила Марія, й уже за мить звисав павук. У центрі була розміщена найбільша фігура, яка складалася з кількох мініатюрних ромбиків. З боків Олена долучила ще декілька «павучків», обмотаних різнокольоровим бісером. Скрипнули двері.

До хати зайшов Микола, впустивши знадвору холодне повітря. Павук почав повертатися в різні сторони, справляючи враження живого.

– Щоб так твоє життя вигравало, як виграє намистинками павук, – побажала Павучиха.

– У цьому не сумнівайтесь, мамо. Усе зроблю, щоб жили щасливо! – впевнено відповів юнак. Глянувши закохано на Олену, попросив: «Вийди на хвилиночку, маю справу».

Накинувши на плечі куртку, вийшла за коханим.

– Готуємо вертеп. Думаю, що цьогоріч варто долучитися до дійства. Що скажеш? – з надією глянув на дівчину.

– Однозначно, – погодилася Олена. – Стільки ще нашого, поки неодружені.

Виховані на традиціях, вони їх дотримувалися.

– Ти мене дочекайся, – прощаючись, попросив Микола. – Проведу додому.

– Та які там проводи. До хати рукою подати, – ніжно промовила дівчина і зникла за дверима.

Робота кипіла. Гнат покваплював дівчат. Хто завершував із павучками, а хто взявся за «іжачків» чи «голубів», яким належало особливе місце в різдвяно-новорічній обрядовості.

Традиційність.

Святвечірній зшиток

Сторінка перша: святвечірня дорога в рідні місця

Смеркало. Хоч уже повернуло на літо, однак, дня було на заячий скік. Мороз пощипував, а сніжинки, які пускалися в хоровод, виводили тільки їм зрозумілі па... Не встигла на автобус, тому довелося ловити авто, яке заблукало у сніговій круговерті, однак, не втрачало надії догодити хазяїну, який уперто не зраджував йому роками. Трясло по мерзлому груддю, яке перетворило дорогу на вибоїни спогадів. Водій виявився небагатослівним, тому ніщо не заважало перегортати в пам'яті сторінки споминів та визбирувати зернята минулого.

Найперше, що виринуло з дитячих років, – ялинка. Батько, вибираючи красуню, вкладали філософське осмислення її присутності до Йвана (аж до 20 січня!). Це була програма, виписана національною звичаєвістю. Чи встигну цьогоріч, щоб «павучками», горішками, цукерками обдарувати? Із тривогою глянула на годинник.

– Устигнемо, – обізвався мовчкуватий. – Уже рукою подати.

Фари розсікали надвечір'я. По обидва боки дороги виднілося поле, засипане снігом і людськими сподіваннями. А перед очима всміхнулося снопиком-бабою, який обов'язково прикрашали стрічками, квітами, а на Старий Новий рік, обмолочений братовою рукою, розсівалося по світу: «Сійся-родися...».

– Будемо з урожаєм цьогоріч, – уловивши мою задуму, – хазяїновито промовив мовчкуватий. – Щедрий сніг збереже озиму. Скупість осені відплатиться сторницею тому, хто леліє землю-матінку...

До годувальниці в нашій родині ставилися з пошаною. Хліборобською долею поєднані роди, з діда-прадіда підживлювали її любов'ю й надіями...

Віхола вщухла. Втомилася набридати зіркам, які вперто

пробивалися крізь сніговій. Потеплішало спокоєм, коли завиднілися ліхтарики обабіч дороги.

– Святвечір до рук проситься, – повеселіла щедра на мудрість мовчкватість. – Світла, миру й божої благодаті на весь вік. Успіли. І так уже тридцять другий рік...

Попрощалися. Й не думалося, що така цифра колись відкриє всі закутки споминів. Однак, то вже буде інша сторінка, щедро виписана минулим і вірою у прийдешність.

Минулість.

Сторінка друга: Святвечір

Успіла. Місяць увімкнув прихильність і щедро освітлював стежину, розчищену від снігу. Батько постаралися. Очікують... Святвечір упевнено присів на підвіконня. Споглядав за таїнством, яке відбувалося за вікном, щедро мережаним морозом.

На порозі зіткнулася з батьком, який із повними відрами по-молодецьки нісся до хліва.

– З приїздом, доню. Дібралася.

Защеміло.

– Ялинка, павучки, їжачки, горішки очікують на твою участь. Але найбільша радість буде для мами. Всі жданики поїла...

Мить, і я вже обцілована материнським очікуванням.

У передчутті свята на столі застигли кутя й узвар. Кинула оком на ялинку, яка виблискувала дощиком-павутинками. Декілька порухів – і знайшли своє місце на ній павучки, їжачки, горішки. Згадалося, як у дитинстві, саме на Гната (2 січня) відбувалося дійство виготовлення ялинкових прикрас. Особливо чарували павучки, які вигравали святковістю.

– Пора й бабу наряджати, – навернув до дійсності голос матері.

– О, й тут мене дочекалися, – радісно вигукнула і взялася

до роботи. Через певен час у куток присіла баба, яка гостюватиме з нами до Василя.

– Віншую вас щастям, здоров'ям, із цими святами. Дай, Боже, в щасті, здоров'ї їх одпровадити й нових дочекатися: від Богоявлення до Воскресіння, від Воскресіння до Вознесіння, від Вознесіння до Введення... Рік по рокові прожити, добра, щастя, радості нажити. Христос ся рождає, – програмувався рік у батьковому вінчуванню. Опісля в'язочку сіна розістлано під столом.

– Зоря зійшла, худобу обійшов, пора й нам до молитви.

Розпочинали з куті, яка смакувала надіями на щасливий прийдешній рік: пшеницею, медом, маком, горіхами. Відчували задоволення й від борщу із «вушками», які додавали страві запаху лісу, бо гриби збиралися власноруч. Власне грибна страва готувалася окремішно й була продовженням святвечірньої трапези. Опісля подавалося й інше частування: рибу, голубці, капусту з горохом, вареники... Дванадцятьма стравами насолоджувалося. Вечеря тривала недовго, бо готувалися до церкви, завершували передріздвяні справи. А ще, коли були живі бабуся й дідусь, то обов'язково провідували їх. Однак, то вже буде інша сторінка, виписана дитячими спогадами.

Святвечірність.

Сторінка третя: святвечірня подорож у дитинство

Уже не всіти. Тільки спогадами протоптуєш стежку у святвечірній дивосвіт, де ще в родинному колі смакується бабусиною кутею, спить на «дідові» від дідуся, колядується...

Незважаючи на січневе покусання морозу, спішимо на святвечірню гостину до найрідніших. Із кожного куточка села збігаються діти й онуки, й це є найбільшим щастям як для дорослих, так і для малечі. Розпочнуться передріздвяні дива, які грітимуть споминами не один рік.

Як тільки всі сходилися, то бралися за дідуха, який, прикрашений сподіваннями на щедрий урожай, надіями на здоров'я й добробут у родині, вмощували на покуті. «Дідух до хати – біда з хати; дід на долівку – здоров'я довіку», – приповідали дідусь Микола і вносили до хати діда. О, то було одне із найулюбленіших обрядодійств! Підлога, застелена соломою, ставала дитячим мікросвітом спілкування й забав. Дівчатка, зібравшись купочкою, ділилися потаємним, а хлопчачки наввипередки завзято доводили власну вправність у дружніх поєдинках.

Повечерявши, наслухавшись розповідей дідуся про сибірі́ та неодмінно «накрижувавшись» і награвшись до солодкої знемоги, дітлашня засинала «на дідові» під колядки, які щедро виливалися з людських доль: «Устань, господарю, та й виходи з хати...».

Однак, то вже буде сторінка, наповнена різдвяною настроєвістю.

Святонастроєвість.

«Крижування» – ритмічна руханка на лавці, під час якої треба було міцно триматися руками одне одного, а ноги схрещувати під лавкою.

Святвечірня оповідка

Святвечір, накинувши на плечі святковість, взувши чоботи зацікавленості, помандрував Україною, щоб дізнатися, які мрії має люд український. Що не вікно, то ялинка виграє сподіваннями на щедрий і щасливий вік; що не оселя, то родина зібралася за столом, гомонить, дітьми-онуками тішиться; що не поселення, то колядками обдаровують його. Й усі такі доброзичливі, щирі... Найбільше йому сподобалося зі східного краю: земля затуляє зранене тіло, птахи повертаються до зруйнованих гнізд, а разом із ними й надії на мир і спокій... А на столах «калачі з ярої пшениці...». Вірисься...

... Дивина. В який куточок не загляне Святвечір, дванадцятьма стравами смакують. Узвар править гостиною. Кутя, приправлена медом, маком, горішками, пишається ситністю й упевненістю, що так і буде цьогорічно. Неймовірною вишуканістю хизується борщ, бо не кожна страва має вушка, а його саме на Святвечір доповнюють таким аксесуаром! Це такий собі борщик з грибами на грибах та ще й у «вушках»* із ними. Смаковито! А грибна юшка?! Вона окремішно виділяється з-поміж інших страв. Аякже. Знає собі ціну й хоч би в такий вечір, але все ж таки подружиться з білим. Що не страва, то дивовижа. Вареники вражають, дивують різносмаком! Такий собі святвечірній вареникобал! Знайшла собі пару й капуста. Без гороху в таке свято – ніяк. Кожна господиня парує з надією на достаток у хаті. Крім того капуста всюди свого носа встромить: і у вареники, й в голубці. Не пасе задніх і риба. Без неї Свята Вечеря – не вечеря!

Обійшовши володіння й переконавшись, що люд український живе надією, має непохитну віру та всепоглинаючу любов, Святвечір упевнено вийшов назустріч Різдву. Різдвяні дзвони лунали колядками-провісниками здоров'я, миру, статку.

Упевненість.

Коли на весну повертає

Грудневий день береться морозом. Ледь припорошеною снігом лапою затягує в холодні обійми все живе, залишаючи надії на зимову теплінь хіба що горобцям. Останні збираються купками на деревах і розсипають навколо цвірінкання, передвіщаючи теплу зиму. Вочевидь усвідомлюють значимість власних діянь, дотримуючись прикмет цього дня. А їх чимало вкорінилося в народній звичаєвості. Пам'ятаю, як батько

сподівалися на Варвару, щоб «була робота й Саві, й Миколі». «Варвара снігом постелить, Сава загладить хуртовиною, а Микола морозом придавить!» – приповідали. Відтак щоденно спостерігали за природними прикметами й писали хліборобський щоденник протягом року...

Однак сьогоднішній ранок тільки холодним диханням налякав на зиму. Йому догоджала сірість, викликаючи задуму в господарів, які ще плекали надію на щедрий урожай фруктів, однак, відсутність інею на деревах віщувала марність сподівань...

... Променем дитячих спогадів заповзає в душу ледь уловима груднева традиційна настроєвість, коли матуся вперше дали в руки голку на Варвари. Ще не розуміючи всієї значимості побаченого й почутого брала з острахом і цікавістю й, відчуваючи як калатає серце, виводила перший стібок, хрестик, узор...

Роками пронеслися спомини, які залишили чимало вишитого: рушників, сорочок, серветок, наволочок, картин... Вірила, що все почалося з Варвариного благословення.

Застереження матері, що «в день великомучениці Варвари гріх прати, білити і глину місити, а можна тільки вишивати та нитки сукати», – тримаю в закутках душі.

Час стирає з пам'яті найдрібніші звичаєві деталі. Однак жевріє з дитинства, коли дідусь заходили в хату й казали: «Зима нині на весну повертає. Варимо кутю на узварі, щоб хліб родив та садовина рясніла!» При цьому в миску висипали сушениці й пшеницю й застигали в задумі. А потім, змахнувши з лица задуманість, задьористо вигукували: «До весни й до хліба ще ого-го! А ниньки час вареники із маком їсти й медівкою запивати». Пам'ятали, як парубкували й від «лівих» вареників-«пирхунців» бабуся убезпечили, бо дбали про добру родовідну славу...

Звичаєвість.

ЗМІСТ

Батьківська хата.....	3
Матусин городчик.....	5
Печу, печу хлібчик.....	6
Кицька.....	8
Потічок.....	10
Єгорко.....	12
Горішки для білочки.....	13
Дзюркачик.....	14
Зозулька.....	14
Кульбаба: дід чи баба?.....	16
Подорожник.....	18
Літній образок.....	19
Хатній.....	19
Лелека.....	21
Колосок.....	22
Синичка.....	24
Берізка.....	25
Липнева настроєвість.....	26
Пробудження.....	27
Літня фантазія.....	27
Дощова живильність.....	28
Макове диво.....	28
Стеблинка.....	30
Морський ескіз.....	30
Оповідка з моря.....	31
Осінь.....	32
Жовтнева золотоусміхненість.....	33
Передзим'я.....	33
Першогрудневість.....	34
Доля чи недоля? Доля!.....	35
Прийде Наум – наведе на ум.....	36
Павучиха.....	38
Святвечірній зшиток.....	41
Святвечірня оповідка.....	44
Коли на весну повертає.....	45

Літературно-художнє видання

Галина ГУЗОВСЬКА-КОРИЦЬКА

КУЛЬБАБА: ДІД ЧИ БАБА?

Комп'ютерний набір *Гузовська-Корицька Г. Р.*
Комп'ютерна верстка *Морозова Н. І.*

Підписано до друку 20.01.2020 р. Формат 60x84¹/₁₆
Папір офсетний. Гарнітура PetersburgC. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 2,79. Умовн. фарбо-відб. 4,01.
Тираж 500 прим. Зам. № 3496.

Комунальне підприємство
“Запорізька міська друкарня “Дніпровський металург”.
69005, м. Запоріжжя, вул. Антенна, 4.
Тел. 289-91-78.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1909 від 18.08.2004 р.